

TRGOVANJE LJUDIMA

Morana Belušić

Dalibor Doležal

Ivana Dvorski

Martina Draganja

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Sažetak

Trgovanje ljudima, posebno ženama i djecom, jest trgovanje ljudskom bijedom. Ono predstavlja jedan od najvećih zločina našeg doba i u stalnom je porastu (Bjelica, 2001; Cockburn, 2003). Trgovanje ljudima pogađa sve regije i većinu zemalja svijeta te je stoga nužno prepoznati slučajeve trgovanja ljudima kako bi se brzo i učinkovito reagiralo na ovaj problem. Republika Hrvatska se prema službenim podacima navodi kao tranzitna zemlja no određena izvješća ukazuju da sve više postaje i zemlja porijekla i odredišta. U ovom radu dati će se definicije trgovanja ljudima, neka glavna obilježja ove problematike kao i stanje i kretanje ove pojave u svijetu i Republici Hrvatskoj. Obzirom na sve veći porast trgovanja ljudima u svijetu, a posebice među zemljama u tranziciji, iznimno je važno istražiti problematiku trgovanja ljudima kao i pronaći učinkovita rješenja za njezinu prevenciju.

Ključne riječi: trgovanje ljudima, stanje i kretanje u svijetu i Hrvatskoj

1. PROBLEM

Trgovanje ljudima je fenomen koji pogađa sve regije i većinu zemalja svijeta. Dok se rute trgovanja stalno mijenjaju, ono što ostaje nepromijenjeno jest ekonomska razlika između zemalja podrijetla i zemalja odredišta. Kao i u slučajevima svih ostalih ilegalnih migracija, trgovanje ljudima uvijek uključuje kretanje iz siromašnih zemalja u one bogatije. Međutim, njegova veličina i značaj zahtijevaju brzo reagiranje i malo prostora za pogreške jer je, u svjetskim razmjerima gledano, sudbina milijuna žena i djece, ali također i muškaraca, u opasnosti.

Trgovanje ljudima posao je unosniji od trgovanja drogom i oružjem jer ljudsko se tijelo može prodati nebrojeno puta (Cockburn, 2003; Soto, 2004/2005). Od 23 do 27 milijuna ljudi - muškaraca, žena i djece - zatočeni su u suvremenom obliku 'robovlasničkog društva'. Izloženi su svakodnevnoj tiraniji: fizičkom, psihičkom i seksualnom zlostavljanju, mučenju, izrabljivanju...

S obzirom na snažnu prisutnost ovog suvremenog oblika ropstva u današnjem društvu, ističe se potreba za izučavanjem ove pojave i progovaranjem o problemima koje ona uzrokuje, jer je očito

da robovlasnički odnosi i trgovanje ljudima nisu pojava i problem prošlosti, već su i danas prisutni, ali u drugim oblicima koji su teže prepoznatljivi i često se nalaze unutar legalnih zakonskih okvira.

2. DEFINIRANJE POJMA TRGOVANJE LJUDIMA

Engleski termin *trafficking*, trgovanje ljudima, označava *vrbovanje i/ili prijevoz, prebacivanje, skrivanje ili primanje osoba upotrebom sile ili prijetnjom i drugim oblicima prisile, otmice, prijevare, obmane, zlouporabe autoriteta ili položaja pretpostavljenog, prijevarom ili drugim oblicima prinuda u cilju seksualnog ili ekonomskog iskorištavanja radi stjecanja profita u korist trećeg lica i/ili grupe (makroa, svodnika, trgovaca, posrednika)* (UN, 2000).

Prema službenoj definiciji, «trafficking» obuhvaća sve radnje koje uključuju regrutiranje, transport unutar ili izvan granica zemlje, kupnju prodaju, transfer, primitak ili pružanje zaklona osobi na osnovi prijevare, prisile, uključujući i prijetnje nasiljem, zloupotrebu moći kako bi se osoba držala u «nedobrovoljnom položaju obveze» bez

obzira na plaću, u kućanstvu, u prisilnom radu ili ropskim uvjetima te u zajednici izvan one u kojoj je osoba živjela kad su prijevara ili prisila nastale (www.sindikatpolicije.hr/).

Iz ovih definicija očito je da se trgovanjem ljudima krše osnovna ljudska prava. Ključni element trgovanja ljudima nije u prirodi rada ili odnosa, već u ponižavajućim uvjetima u kojima se takav rad odvija. Uz to, bitan element koji definira trgovanje ljudima jest činjenica da se žrtva trgovanja ljudima prebacuje u nepoznato okruženje u kojem je izolirana od svoje uže zajednice te izložena zlostavljanju, nasilju i iskorištavanju, dominaciji i diskriminaciji trgovaca ljudima.

Iako u nekim slučajevima trgovanje ljudima nalikuje krijumčarenju migranata, prema Bjelici (2001) postoje bitne razlike između ovih aktivnosti :

- Krijumčarenje migranata (engl. smuggling), iako se najčešće odvija u po život opasnim i ilegalnim uvjetima, odnosi se na osobe koje su dobrovoljno dale svoj pristanak, dok trgovanje ljudima (engl. trafficking) ne uključuje pristanak ili pristanak nije dobrovoljan, tj. dobiven je prijevarom, prisilom ili zlostavljanjem.
- Krijumčarenje prestaje u trenutku kad migranti stignu na odredište, dok trgovanje ljudima uključuje daljnju eksploataciju žrtava zbog profita.
- Krijumčarenje je uvijek međunarodno, dok trgovanje ljudima ne mora biti; žrtve trgovanja ljudima mogu biti odvedene na drugi kontinent, u drugu zemlju ili samo iz jednog mjesta na drugo u istoj zemlji.

Trgovci ljudima su većinom pripadnici manjih ili većih mreža organiziranog kriminala, teško ih je identificirati, a još teže kazneno progoniti zbog straha, korupcije, nedostatka znanja i akcija.

Cijeli proces trgovanja ljudima podrazumijeva i obuhvaća izrazito strukturirane i hijerarhijski organizirane kriminalne grupe, sastavljene od brojnih i različitih jedinica od kojih svaka, neovisno jedna od druge, izvršava određene zadatke. Na čelu je svake jedinice jedna ili više visoko specijaliziranih osoba kojoj/kojima je u cilju obaviti samo svoj zadatak. Tako organizirani, ostvaruju profit na ekonomskoj, socijalnoj, političkoj i pravnoj podčinjenosti i ovisnosti žena i djevojka koji se penje od 7 do 9 milijardi dolara godišnje, čime se trgovanje ljudima svrstava na drugo mjesto najunosnijih poslova - nakon trgovanja drogom. (Soto. 2004/2005; <http://us.oneworld.net/article/view/>). Stoga je za pretpostaviti da će

pojedinci na čelu organiziranog kriminala nastojati štiti svoje područje djelovanja svim sredstvima. Jedan od načina zaštite područja djelovanja jest uplitanje u sam vrh legalne vlasti nekog društva, čime se postiže kontrola nad zakonima i djelovanjem suprotnim njihovim financijskim interesima. Trgovanje ljudima je podrazumijeva visoku strukturiranost unutar same organizacije koja se time bavi pa tako Global Programme Against Trafficking in Human Beings (2001) navodi da se unutar tih organizacija ljudi grupiraju u:

- *investitore* - koji financiraju i nadgledaju cijelu operaciju, nepoznati su ostalim članovima grupe i dobro skrivaju svoji identitet
- *tragače* - koji pronalaze potencijalne migrante; oni su članovi kulture ili zajednice iz koje migrant potječe
- *prevoznike* - koji pomažu pri transportu kopnom, morem ili zrakom; korumpirani državni službenici koji izdaju lažne dokumente i pomažu pri ilegalnom prelasku granice
- *informatore* - koji sakupljaju informacije o nadgledanju granice
- *vodiče* - koji su odgovorni za kretanje migranata od točke polazišta do točke odredišta
- *čuvare reda* - koji su odgovorni za pridržavanje pravila za vrijeme putovanja
- *pomoćno osoblje* - najčešće lokalno stanovništvo u zemljama tranzita koji pružaju pomoć migrantima u smislu smještaja i hrane za jednu noć, sakupljači 'dugova' koji u zemlji odredišta sakupljaju dugove od migranata, i drugi.

Barjaktarević (2000) navodi podjelu na: jedinice za regrutiranje, pratnju, vođenje, prikupljanje dugova, eksploataciju, povratnu pratnju, te jedinice podrške i uprave i korumpirani službenici.

3. UZROCI I CILJEVI TRGOVANJA LJUDIMA

Među glavne i osnovne uzroke ubrajaju se ekonomske i socijalne nejednakosti, visok postotak siromaštva i nezaposlenosti, male plaće, diskriminirajuće radne prakse, nasilje, patrijarhalne socijalne strukture, nedovoljna socijalna podrška samohranim majkama, prisustvo vojske, smanjenje značaja međunarodnih granica i političkih entiteta - npr. Schengenski sporazum, ekspanzija seks-industrije (www.atc.org.yu; www.action.web.ca/home/catw/)

Najčešći ciljevi trgovanja ljudima su: prisilna

prostitucija, seks-turizam ili seks zbog zabave, trgovanje ljudskim organima, prisilni i neregularni rad, prosjačenje, lažna usvajanja, lažni i prisilni brakovi, pornografija (Bjelica, 2001.; Cockburn, 2003; Adelman, 2003/2004).

4. ŽRTVE I KLIJENTI

Zemlje s dugogodišnjim trendom siromaštva, zemlje pogođene prirodnim katastrofama, zemlje u kojima su djevojke i žene tradicionalno u podređenom položaju - takve su zemlje izvor žrtava trgovanja ljudima. Žrtve nije teško uvjeriti da odu u stranu zemlju gdje će imati puno bolju zaradu i ljepši život. Najčešće je riječ o osobama koje su bez ikakvih dokumenata ili su im oni oduzeti, ne govore jezik zemlje u koju su dovedene, a nemaju nikakvih mogućnosti niti sredstava da se vrate otkuda su dovedene. Najčešće ne znaju niti u kojoj se zemlji nalaze.

Većina žrtava trgovanja ljudima jesu osobe kojima je (ili njihovim roditeljima) obećan bolji život i dobra zarada (Soto, 2004/2005). Rijetko su osobe kidnapirane. Tri su 'popularne' metode za namamljivanje žrtava: najčešća je obmana o dobro plaćenim poslovima (npr. poslovi dadilja, konobarica, modela...) (Gonzalez, 2002/2003); usluge lažnih agencija za ugovaranje brakova (preko Interneta); treća metoda, ujedno najnovija, tzv. drugog vala, jest da se žene žrtve vraćaju u svoju sredinu da bi vrbovale druge žene (Štulhofer, Raboteg-Šarić, Marinović, 2002).

Trgovanje ljudima uglavnom se zasniva na seksualnoj industriji a najčešće se izrabljuju žene i djeca.

Ženama se najviše trguje u svrhu seksualne eksploatacije (prostitucija i pornografija). Žrtve su većinom djevojke iz siromašnih obitelji. Često ih prevare ljudi koje poznaju i kojima vjeruju, ponekad i njihovi 'prijatelji'. Oduzimaju im sve osobne stvari uključujući i dokumente. U stranoj su zemlji bez identiteta i postaju 'robovi', tuđe 'vlasništvo'. Nalaze se u situaciju iz koje vlastitim naporom ne mogu izići, nad njima se vrši fizičko i psihičko nasilje, ukinuta su im sva ljudska prava, prehrana im je nedostatna i nekvalitetna. Uvjeti stanovanja i davanja usluga, uglavnom prostitucije, ispod svih su minimuma: vlažni mali podrumski sobičci bez kupaonice i prozora. Nemaju za život odgovarajuću odjeću, a često je jedina dopuštena odjeća donje rublje. Kretanje žrtava je strogo ograničeno, a medicinske usluge im nisu dostupne. Socijalne

i zdravstvene posljedice ovakvog 'života' vrlo su ozbiljne: žrtve su zaražene spolno prenosivim bolestima. Žrtve trgovanja ljudima u potpunosti su prepuštene tiraniji svojih 'vlasnika' i klijenata (Štulhofer, Raboteg-Šarić, Marinović, 2002).

Djecom se trguje zbog različitih vrsta zloupotrebe: posvajanja, rada u kućama, zabave, seksualne eksploatacije (dječja pornografija i prostitucija), a često je riječ o kombinaciji ovih vrsta zloupotrebe (Selak-Živković, Ustić, 2003). Djecu se ponekad prodaje i u specifično roblje - djeca ratnici (npr. božja vojska koja se borila za neovisnost naroda Karen u Burmi).

Muškarcima se trguje zbog rada u tzv. tri D poslovima (Dirty, Difficult and Dangerous») (www.unodc.org).

Da bi zadržali kontrolu nad žrtvama, trgovci ljudima koriste taktike prijevara, podvala, zastrašivanja, izolacije, prijetnje, fizičke sile i postojanja duga (Gonzalez, 2002/2003). Nakon što trgovac dopremi žrtvu u zemlju odredišta sve dosadašnje novčane izdatke, od kupovine žrtve do prijevoza, privremenih smještaja i hrane koji su preuveličani, prenosi na žrtvu koja dug isplaćuje svojim radom. Ovi su dugovi u pravilu preuveličani i nemogući za otplatiti (Soto, 2004/2005). Na kraju, zbog nedostatka potrebnih dokumenata za boravak u zemlji, putovnice i dozvole za rad, i tretiranju trgovane osobe kao prekršitelje zakona, a ne žrtve, te osobe žive u konstantnom strahu od policijskih uhićenja, utamničivanja i deportacije i ne poduzimaju nikakve korake za poboljšanje svoje situacije (Balos, 2004).

Prema nekim podacima klijenti su najčešće vojno osoblje, mafijaši, policijski djelatnici, lokalni moćnici, ali i obični ljudi - 'muškarci iz susjedstva' (Štulhofer, Raboteg-Šarić, Marinović, 2002). Klijenti ovakve vrste usluga smatraju da su plaćanjem ostvarili mnoga prava na raspolaganje žrtvinim tijelom. Često su njihovi zahtjevi povezani s nasiljem nad žrtvom najčešće fizičkim zlostavljanjem.

5. Problematika trgovanja ljudima

Jedan od glavnih problema vezanih uz trgovanje ljudima jest taj što postoje mnogobrojni čimbenici koji pogoduju razvoju ovakve vrste trgovanja. Među glavnim čimbenicima ističu se međunarodni rast seksualne industrije te globalizacija koja je povećala pokretljivost ljudi, kapitala i posla (http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm).

Porast trgovanja ljudima na prostoru Jugoistočne Europe bilježi se raspadom Sovjetskog Saveza. Ratovi, sukobi i političke promjene u regiji dovele su do porasta siromaštva i nezaposlenosti čime je došlo do migracije stanovništva razvijene zemlje Zapada u potrazi za boljim standardima. U isto vrijeme, dezintegracija političkih i socijalnih struktura dovela je do uvjeta koji su pogodovali stvaranju i jačanju organiziranog kriminala.

U posebno teškom položaju našle su se žene i djevojke koje čine najveći postotak među žrtvama trgovine ljudima upravo zbog rasta seksualne industrije, ali također i zbog diskriminacije na tržištu rada. Istraživanja pokazuju kako su žene često manje plaćene od svojih muških kolega te da njihova nezaposlenost raste neproporcionalno s muškom (Kartusch, 2001). Zbog toga žene češće traže izlaz u zapošljavanju u razvijenim zemljama što pogoduje povećanom riziku da završe kao žrtve trgovanja ljudima. Problem trgovanja ljudima, posebice ženama i djevojkama, posebno je važan za promatranje jer prema nekim podacima (Newman, 2003), mnoge od tih žena završe kao prostitutke, te, obzirom da žive i rade u «ilegali», nemaju nikakvu zdravstvenu zaštitu i time su potencijalni prijenosnici spolno prenosivih bolesti kao što je HIV i AIDS.

Drugi problem trgovanja ljudima leži u novcu od zarade trgovinom ljudima. Predviđanja govore o broju od 30 milijuna američkih dolara godišnje, tako da pojedinci i organizacije koje se bave ovim sramotnim činom čine sve kako bi se taj posao nastavljao obavljati (<http://english.pravda.ru/>).

Trgovanje ljudima je prije svega dobro organiziran posao koji prati zbivanja na tržištu rada te je u svakom trenutku spreman ponuditi najjeftiniju radnu snagu bilo gdje u svijetu. Prema Europolu (Newman, 2003) postoje tri vrste mreže trgovanja ljudima:

- visoko organizirane mreže – poput ruske ili albanske mafije. Iako se one pretežito bave trgovanjem oružja i droga, također su se uključile i u ovu djelatnost zbog velikog profita.

- srednje organizirane mreže – koje se većinom bave vrbovanjem u određenim zemljama te transportom u određene zemlje. Ove organizacije često imaju vlastite javne kuće u kojima prisilno rade žrtve trgovanja ljudima.

- neformalne «obiteljske» mreže» pojedina – koji se inače bave legalnim poslovima, ali rade neke poslove vezane uz trgovanje ljudima (organizacija, smještaj, prijevoz) kao dodatan izvor prihoda «sa

strane». U organizaciji se nalaze ljudi koji su također uključeni u trgovinu oružjem i drogom te su često u prisnim odnosima s vladinim dužnosnicima u mnogim svjetskim zemljama (www.westafricareview.com/vol4.1/agbu.html). O tome na koje sve načine ova činjenica utječe na porast korupcije u tim zemljama teško je govoriti prvenstveno zbog ilegalne prirode ovog fenomena. Iako se činjenice o trgovanju ljudima mogu relativno lako naći i proučiti, same dimenzije i kategorizacije povećavaju se gotovo svakodnevno. Tako u trgovanje ljudima spada prisilni rad, dječja i maloljetnička prostitucija, ilegalno zapošljavanje, pornografija, organizirano prosjačenje, trgovanje ljudskim organima te ostale kriminalne aktivnosti (Lyday, 2001). Trgovanje ljudskim organima poseban je dokaz o barbarskoj dimenziji trgovanja ljudima, obzirom da se u tim slučajevima trguje ljudima isključivo radi nelegalne prodaje dijelova ljudskog tijela.

Treći problem vezan uz trgovanje ljudima je i priljev informacija putem medija. Naime, slika koju mediji prenose iz razvijenih zemalja u siromašne zemlje (ili zemlje koje su u tranziciji) dovoljna je da se mnogi ljudi odluče potražiti sreću na «bogatom Zapadu». Ponekad se i zbog raznih vrsta diskriminacija (rasnih, etničkih, vjerskih i dr.) mnogi ljudi, najčešće žene, odlučuju na put u nepoznato i tako završavaju kao žrtve trgovine ljudima (http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm).

6. STANJE U SVIJETU I HRVATSKOJ

Potrebno je prije svega istaknuti kako pouzdani podaci o broju ljudi podvrgnutih trgovanju ne postoje. Postoje brojne općenite procjene, no njih je teško potvrditi s obzirom da one ovise o kontekstu i izvoru informacija. Razlog tomu je prije svega ilegalna priroda ove pojave, ali i činjenica da u mnogim zemljama trgovanje ljudima nije specifično definirano kao kazneno djelo već se kažnjava i evidentira unutar drugih kategorija (http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm). Prema podacima iz hrvatskog Nacionalnog plana za suzbijanje trgovine ljudima (2002) procjenjuje se da godišnje u svijetu postoji oko 4 milijuna žrtava trgovanja ljudima. Glavni putovi trgovanja ljudima idu od juga prema sjeveru te od istoka prema zapadu i to: iz Latinske Amerike prema zapadnoj Americi, Europi i Bliskom Istoku; iz zemalja bivšeg SSSR-a preko baltičkih zemalja (Estonije, Litve, Latvije) prema zemljama zapada; iz Rumunjske prema Italiji; preko Turske i Cipra prema Izraelu i Bliskom istoku; iz zapadne Afrike prema Bliskom istoku; iz

Tajlanda i Filipina do Australije, Novog Zelanda i Tajvana; iz Kambodže prema Vijetnamu i Tajlandu; iz Nepala i Bangladeša prema Indiji, a iz Indije i Pakistana u pravcu Bliskog istoka (Dudley, 2002).

Barjaktarević (2000) dijeli rute putova na sjeverne ili zelene i mediteranske ili plave. Sjeverne (zelene) rute idu kroz Rusiju i baltičke zemlje, prolaze kroz nordijske zemlje i nastavljaju u ostatak Europe.

Mediteranske (plave) rute preko Mediterana dovode žrtve trgovanja ljudima iz Afrike i Azije do Srednjeg istoka i/ili Sjeverne Afrike u Europu.

Prema nekim drugim podacima, svake godine u zemlje Zapadne Europe proda se od 300 do 500 tisuća žena i djece, u Aziji se u istom razdoblju proda oko 250 tisuća, a u SAD-u godišnje se proda oko 50 tisuća žena i djece, od čega 10 tisuća iz Južne Amerike. Ukupan broj osoba obuhvaćenih trgovanjem ljudima u jednoj godini iznosi 4 milijuna. Prema podacima IOM-a godišnja dobit od trgovanja ženama radi seksualnog iskorištavanja premašuje brojku od 12 milijardi američkih dolara (Arlacchi, 2001; prema Marinović, 2001).

Izvjешća CIA-e procjenjuju da su između 45 i 50 tisuća žena i djece dovedeni u SAD svake godine pod lažnim obećanjima o boljem životu i prisiljeni su raditi u prostituciji, u nekom obliku prisilnog rada ili kao sluge (<http://www.unodc.org>).

Iz Nepala se svake godine "trafikira" između 5 i 7 tisuća djevojaka u Indiju. Većina njih završi kao seks robinje u bordelima u Bombayju i New Delhiju. Procjenjuje se da oko 200 tisuća nepalskih žena, odnosno većinom su to djevojke ispod 18 godina, rade kao prostitutke u indijskim gradovima (<http://www.oggham.com>).

Prema nedavno objavljenom izvješću State Departmenta, samo je lani zabilježeno 700 tisuća slučajeva trgovanja ljudima, dok se sumnja da je stvarna brojka veća od milijun, a pesimisti procjenjuju da se radi o 4 milijuna žena, djece i muškaraca koji su kupljeni, prodani, transportirani i držani u ropskim uvjetima (<http://www.sindikatspolicije.hr>).

State Deptment Sjedinjenih Američkih Država analizira svake godine stanje trgovanja ljudima u svim zemljama svijeta. Izvjешćaji kategoriziraju zemlje u stupnjeve prema Trafficking Victims Protection Act – TVPA (Uredba o zaštiti žrtava trgovanja ljudima) iz 2000. (<http://www.state.gov>):

1. stupanj: države koje u potpunosti zadovoljavaju minimalne zahtjeve Uredbe o eliminaciji

trgovanja ljudima (Austrija, Francuska, Italija, Njemačka, Nepal, Maroko).

2. stupanj: države koje ne zadovoljavaju u potpunosti minimalne zahtjeve Uredbe, ali čine značajne napore da bi se uskladili s njom (Afganistan, Bih, Bugarska, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Malezija, Slovenija, Srbija i Crna Gora, Švicarska, Tajland, Estonija, Rumunjska, Turska, Vijetnam)

2. stupanj – na listi nadgledanja: države 2. stupnja koje zahtijevaju posebnu pozornost zbog visokog broja žrtava ili značajnog porasta broja žrtava; države koje zahtijevaju posebnu pozornost zbog neuspjeha da se pribave dokazi o vidljivom napretku u borbi protiv trgovanja ljudima; države potencijalnog 2. stupnja temeljem činjenici da su se obvezale da će poduzeti potrebne korake i radnje tijekom iduće godine (Grčka, Indija, Kina, Meksiko, Rusija, Slovačka Republika, Ukrajina).

3. stupanj: države koje ne zadovoljavaju minimalne zahtjeve niti pokazuju značajni napor da ih zadovolje; države ove skupine potencijalni su subjekti provedbe sankcija ukidanjem humanitarne pomoći i trgovinskih sankcija (Bolivija, Ekvador, Jamajka, Kuba, Sjeverna Koreja, Saudijska Arabija).

Područje Balkana jedno je od najznačajnijih u pogledu zemalja podrijetla, tranzicije i odredišta žrtava trgovanja ljudima.

Međunarodna organizacija za migracije (IOM) provela je istraživanje u okviru Radne grupe Pakta o stabilnosti i trgovanju ženama i djecom na Balkanu. Prikupljeni su vladini, nevladini i međuvladini izvori podataka iz 28 zemalja. Istraživanje je pokazalo golem nedostatak valjanih podataka o trgovanju ljudima; unatoč tome, trgovanje ljudima prepoznato je kao važan problem u regiji. Podaci pokazuju da je 2000. godine prodano oko 6000 žena u zapadnoj Europi, a od toga je 1300 iz regije Balkana (prema Marinović, 2001., http://artefact.mi2.hr/_a01/lang_hr/report_marinovic_hr.htm).

U suradnji s Centrom za istraživanje tranzicije i civilnog društva, IOM je proveo jedino istraživanje u Hrvatskoj s ciljem ustanovljavanja raširenosti ove pojave. Prema tim podacima, ilegalni prelasci preko teritorija Republike Hrvatske pokazuju stalan rast unatrag nekoliko godina, što nije nužno pokazatelj trgovanja ljudima, ali je svakako bitan čimbenik s obzirom da trgovanje ljudima najčešće podrazumijeva ilegalne prelasci granice. Prema toj studiji, postoje dvije faze trgovanja u Hrvatskoj. U prvoj fazi, koja je trajala do polovice devedesetih,

trgovanje ljudima, ponajviše ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja koncentriralo se na Zagreb i okolicu, a glavni put je najvjerojatnije vodio iz Mađarske. Nakon racija u 1996. i 1997. godini, putove iz Mađarske zamijenilo je nekoliko putova iz Bosne i Hercegovine dok se posao proširio na turističke gradove i mjesta koja posjećuju vojno osoblje čime je započela druga faza. Službeni podaci za razdoblje od 1998. do 2000. pokazuju kako su u Hrvatskoj zabilježena 24 slučaja trgovanja ljudima, od čega su dvije osobe bile maloljetne (http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm). Statistički podaci MUP-a od 2002. do rujna 2004. godine identificiraju 17 žrtava trgovanja ljudima, od čega 7 državljana Republike Hrvatske. Prema pokazateljima Ministarstva unutarnjih poslova do 2005. godine, u RH je identificirano 33 žrtve trgovanja ljudima. Također, prema najnovijim podacima *State Departmenta* Sjedinjenih Američkih Država i Bjelice, Hrvatska je i zemlja odredišta i podrijetla i stoga je realno za očekivati da će se brojka žrtava trgovanja ljudima povećati vrlo brzo.

7. ZAKLJUČAK

Trgovanje ljudima fenomen je koji postoji od kad postoji i ljudski rod, a ista se praksa održala i danas unatoč svim vrstama ljudskog napretka što se tiče ljudskih prava. Intenzivnu borbu protiv trgovanja ljudima započeli su pojedinci i grupe tek tijekom prošlog desetljeća. S obzirom da je trgovanje ljudima jedan od najgorih oblika kršenja ljudskoj prava i da ovaj fenomen postaje jedan od najvećih globalnih problema uz trgovinu oružjem i trgovinu drogom postavlja se pitanje koji su problemi koji dovode do ove pojave i što je najvažnije, do njezinog sprječavanja.

Jedan od problema leži u zakonodavstvu različitih zemalja. Naime, brojne zemlje su tek nedavno uvrstile trgovanje ljudima u svoj zakonodavni okvir te ga definirale kao kazneno djelo. Lošoj situaciji potpomaže i visoka korupcija (naročito u siromašnim zemljama), ali i sami odnosi ljudi prema problemu trgovanja ljudima. Naime, mnogi ne shvaćaju dubinu problema trgovanja ljudima jer ga izjednačavaju sa krijumčarenjem ljudi, tj. dobrovoljnim ilegalnim prelaskom granice. Isto tako, činjenica je da je trgovanje ljudima najunosnija i najviše zastupljena ilegalna aktivnost nakon trgovanja drogom i oružjem, što za sobom povlači velike količine novca koje se «vrte» u trgovanju ljudima, a što sve skupa dovodi do pojave korupcije.

Prostitucija žena, djece i manjim dijelom

muškaraca, predstavlja svakako glavnu posljedicu trgovanja ljudima i upravo su žene i djeca najviše prisutni u ovom obliku organiziranog kriminala u ulozi žrtve. S tim u vezi, legalizacija prostitucije je diskutabilan problem jer je često povezana s povećanjem trgovanja ljudima čije žrtve žive i rade u nemogućim uvjetima i strahu, silovane, fizički zlostavljane, ponižavane od srane klijenata i svodnika, lišene ekonomskih sredstava i dokumenata, u nepoznatoj sredini čiji jezik u pravilu ne poznaju.

Krajem devedesetih godina prošlog stoljeća, Hrvatska je prepoznala problem trgovanja ljudima. Od tada do danas, RH je definirala trgovanje ljudima u zakonodavnom okviru, sudjelovala u međunarodnim konvencijama te usvojila brojne međunarodne protokole vezane uz problem trgovanja ljudima. Nadalje, bavila se educiranjem stručnjaka koji ostvaruju izravni kontakt sa sudionicima trgovanja ljudima, izradila preventivne programe, osnivala i sudjelovala u stvaranju centara i SOS telefona za pomoć žrtvama trgovanja ljudima te se pobrinula za informiranje javnosti i medija o problemu trgovanja ljudima. Jedan od najznačajnijih koraka u borbi protiv trgovanja ljudima i u njegovu suzbijanju država je učinila izradom Nacionalnog programa za suzbijanje trgovine ljudima od 2005. do 2008. i Operativnog plana za suzbijanje trgovine ljudima za 2005.

No, Hrvatska je još daleko od kvalitetnih preventivnih programa. Glavni problem je taj što je Hrvatska još uvijek zemlja u tranziciji i takav položaj za sobom povlači određene probleme kao što su nedostatak pravne regulative, učinkovit rad policije (prije svega pogranične) i pravosudnih organa, educiranih stručnjaka te institucija koje bi se bavile ovom pojavom. Istraživanje Centra za istraživanje tranzicije i civilnog društva IOM-a dobilo je podatak o dva dominantna stajališta policijskih djelatnika o ovom problemu. Prvi stav je ignoriranje ili minimiziranje problem dok drugi obilježava prikazivanje ovog problema većim nego što jest (http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm). Tri prepreke koje su ispitanici naveli kao glavne za neučinkovitost policijskog djelovanja su korupcija, nedostatak izobrazbe i resursa te postojanje jasnog plana akcije. Očito je da dosadašnji naponi u educiranju stručnjaka i javnosti te akcije opisane u Nacionalnom planu i Operativnom planu ili nisu dovoljni ili se ne provode ili bi ih trebalo preispitati. Da bi se aktivnosti predviđene Nacionalnim planom i Operativnim planom kvalitetno provodili, potrebno je primarno pre-

strukturirati cijeli sustav, što bi uključivalo sudstvo, zakonodavstvo, obrazovanje posebnih stručnjaka itd. Neki zakoni i programi već postoje, no bitno je i njihovo provođenje. Za učinkovitost programa u praksi, potrebno je provesti evaluacije programa i izraditi pilot-projekte.

Još jedan problem vezan uz trgovanje ljudima je i taj što se u borbi protiv ovog fenomena često usmjerava na strategije protiv kriminala općenito, dakle na simptome problema, a ne i na njegove stvarne uzroke. Kako je u podlozi trgovanja ljudima prije svega ekonomska razlika između svjetskih zemalja te diskriminacija žena i njihov položaj unutar seksualne industrije, dok se pažnja ne usmjeri

na ove probleme, sama borba protiv trgovanja ljudima u konačnici će imati samo djelomičan uspjeh (http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm).

Na problem trgovanja ljudima mogla bi s primijeniti stara narodna uzrečica koja kaže: Bolje spriječiti nego liječiti. Prevencija je, naime, skuplja, ali dugoročno gledano, isplativija. Na samom kraju ovog rada, još je jednom potrebno istaknuti početnu premisu: *Trgovanje ljudima ropstvo je 21. stoljeća* (Soto, 2004/2005). Ovako se najbolje osvjetljava problem trgovanja ljudima, problem koji postaje sve veće pitanje današnjice, pitanje humanosti jedinog «humanog» bića – čovjeka.

LITERATURA

- Adelman, Michelle R. (2003/2004): International sex trafficking: Dismantling the demand. *S. Cal. Rev. L. & Woman's Stud.*, 13,2, 387-413
- Balos, B. (2004): The wrong way to equality: Privileging consent in the trafficking of woman for sexual exploitation. *Harv. Woman's L. J.* 27, 137-175.
- Barjaktarević, A. H. (2000.): Trgovanje i krijumčarenje ljudima – povezanost s organiziranim kriminalom – međunarodne pravne mjere. *Kriminologija i socijalna integracija*, 1-2/8, 43-55.
- Bjelica, J. (2001): Trgovina ljudima na Balkanu. Priručnik za novinare, B92, Beograd.
- Cockburn, A. (2003): Ropstvo 21. stoljeća. *National Geographic*, br.1, 2-29..
- Dudley, C. (2002): Trafficking of children, www.acdppta.org.
- Gaković – Mrzljak, M. (2003): Seks trafficking. *Nacional*, 56-62.
- Global Programme Against Trafficking in Human Beings, (2002) *Human Smuggling and Trafficking: a desk review on the trafficking in woman from the Philippines*.
- Gonzalez, Wendy M. (2002/2003): Human trafficking: Criminalization of Victims in the Sex Industry. *Buff. Woman's L. J.*, 11, 19-26.
- Lyday, Corbin B. (2001): The Shadow Market in Human Beings: An Anti-Corruption Perspective. Paper presented at Transparency International's 10th International Anti-Corruption Conference, Prague, Czech Republic, October 7-11.
- Marinović, L. (2001): Trgovanje ljudima, http://artefact.mi2.hr/_a01/lang_hr/report_marinovic_hr.htm.
- <http://action.web.ca/home/catw/>
- <http://www.oggham.com>
- <http://www.state.gov>.
- <http://us.oneworld.net/article/view/>
- http://\infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva02_03/AlfierV.htm
- Miljuš, D. (2003): Zagrebački partiji s beogradskim djevojkama, *Večernji list* 10.11.2004.
- Selak – Živković, A., Ustić, D. (2003): Program prevencija trgovanja djecom, Udruga za inicijative u socijalnoj politici, Zagreb.
- Soto, J. (2004/2005): Show Me the Money: The Application of the Asset Forfeiture Provision of the Trafficking Victims Protection Act and Suggestions for the Future. *Penn St. Int'l L. rev.*, 23,2 365-381.
- Štulhofer, A., Roboteg – Šarić, Z., Marinović, L. (2002): Trgovina ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja. Centar za istraživanje tranzicije i civilnog društva, Zagreb UN, (2000): Protokol UN-a o trgovini ljudskim bićima.
- Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, (2002): Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb
- Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, (2004): Nacionalni plan za suzbijanje trgovine ljudima, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb.
- Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava (2004): Nacionalni program za suzbijanje trgovanja ljudima od 2005. do 2008. + Operativni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za 2005.
- Newman, Graeme R. (2003): The Exploitation of Trafficked Women. **U.S. Department of Justice**, Office of Community Oriented Policing Services, Problem-Oriented Guides for Police Problem-Specific Guides Series, 38.
- www.atc.org.yu.
- www.unodc.org.
- www.sindikotpolicije.hr

HUMAN TRAFFICKING

Morana Belušić

Dalibor Doležal

Ivana Dvorski

Martina Draganja

University of Zagreb

Faculty of Education and Rehabilitation Sciences

SUMMARY

Trafficking in human beings, especially in women and children, is in fact trafficking in human misery. It represents one of the most horrible crime against humanity and it is increasing with every year (Bjelica, 2001; Cockburn, 2003). Trafficking in human being affects almost every country, therefore it is necessary to recognize the cases of human trafficking in order to react efficiently and accordingly. Republic of Croatia is stated as country of transit, but recent documents suggest that it's becoming also the country of destination and origin. This paper will present definition of human trafficking, some key features of this crime and the situation of this issue in the world and in Croatia.

Key words: *trafficking in human beings, Croatia*